ЛЕАНІД ДАЙНЕКА

БЕРАГ ЧАКАННЯ

ВЕРШЫ

Выдавецтва
„Беларусь”
Мінск 1972

* * *

Хай у печах мартэнаўскіх сонца бушуе.
Хай на скроні каханых не ляжа зіма.
На уральскім агні загартоўваў душу я,
І пакуль што ні зломаў, ні трэшчын няма.

Помню вас, гарнякі, помню вас, сталявары.
Толькі вочы заплюшчу — і зноў прада мной
Паплывуць, паплывуць вашы светлыя твары,
Як вясеннія воблакі над зямлёй.

Помню цэх шматгалосы і змену начную,
Помню ў шуме і громе, у промнях святла
Кранаўшчыцу, кержачку вясёлую Нюру,
Што з гарэзлівай песняй па цэху ішла.

У далёкіх краях, на дарогах бясконцых
Я усюды успомню рабочых людзей.
Нават промень маглі яны выкаваць сонцу,
Каб гарэла мацней і свяціла ярчэй.

Тыя дні, як са школьнае дошкі, не сцерці.
Тыя дні — маіх думак і слоў разбяры.
Мне здаецца, і сёння звініць маё сэрца
Ля крутога падножжа Магнітнай гары.

* * *

Сібір. Зямля халодная.
Маўклівых дрэў кара.
Чытаем Джэка Лондана
Ля зыркага кастра.

За кедрамі, за скаламі
У звонкай цішыні,
Як залаташукальнікі,
Знікаюць туманы.

Вуголлі самародкамі
У попеле гарацць.
Аб тым, што шчэ не зроблена,
Не варта гараваць.

Аб тым, што шчэ не сказана,
Не трэба слёзы ліць.
Жалезная, алмазная
Зямля наўкол ляжыць.

І ўсё яшчэ наперадзе.
І, быццам маякі,
Г арацць кастры на беразе
Бяссоннае ракі.

Ідзём тайгой разбуджанай,
Каб шолах зор пачуць,
Што некалі у Шушанскім
Свяцілі Ільічу.

ВОЧЫ КАМУНЫ

Навошта рэкі і моры,
Навошта хмары і зоры,
Навошта палі і пушчы,
Калі чалавек невідушчы?
Быў горад глухім і смутным.
У бездань падала сонца.
Выколвалі вочы Камуне
Ручкамі парасонаў.
О горды Парыж паўстанняў,
Ты стаў ад крыві чырвоным.
З шыкоўных кварталаў пані
Выколвалі вочы палонным.
Як моцна яны жадалі,
Каб людзі сляпымі сталі,
Без неба блакітных шатаў,
Без росаў, без даляў прасторных,
Сляпымі, як коні ў шахтах,
Што вугаль возяць пакорна.
Выколвалі вочы Камуне,
Каб стала сляпою мудрасць,
Каб стала сляпою мара,
Як ноч, як пясок пустыні,
Каб можна было ўладарыць
Над кволымі, над сляпымі.

Ды сонца жыло ў паглядах,
Ды ворагаў трапна і мужна
На ярасных барыкадах
Камуна брала на мушку.
Сустрэўшыся з грознай бядою,
Камуна не стала сляпою.
Яна усміхаецца маю,
Яна застаецца юнай.
І сёння я праслаўляю
Святлейшыя вочы Камуны.

ВЁСКА

Тут аралі і касілі,
Нараджаліся, раслі,
Ураджаю тут прасілі
У карміцелькі зямлі.

І адсюль пайшлі па свеце
Ручайкі адной ракі:
Падарожнікі, паэты,
Гарадоў будаўнікі.

Тут жывуць вякоў паданні,
Тут грымотнаю парой
Косы, ластаўкі паўстанняў,
Начавалі пад страхой.

БУСЛЫ
ДВАЦЦАЦЬ ПЕРШАГА ВЕКУ

Дрыготкае мора травы.
Усхліпы трывожнага ветру.
Якімі будзеце вы,
Буслы дваццаць першага веку?

Думаю зноў і зноў.
Хачу, каб вы, як і сёння,
Хадзілі сярод лугоў
У ботах сваіх чырвоных.

Я мару усё часцей
З наіўнасцю дзікаватай
Аб тым, як малых дзяцей
Прыносіць вы будзеце ў хаты.

Ды можа — часіна праб'е,
Зменіцца ўсё на планеце,
І пер'е вам абскубе
Цывілізацыі вецер.

Лугі травой адзвіняць,
У небе зара адшугае,
І будуць усіх вас трымаць
У клетках, як папугаяў.

Лячу праз гадоў небасхіл
Трывожнай душой чалавека...
Жадаю вам моцных крыл,
Буслы дваццаць першага веку.

САМАЛЁТ

Драмала багна ў рыжых плямах,
І ў ёй, каторы год,
Ляжаў, як выкапнёвы мамант,
Ваенны самалёт.

Ляжаў, свінцом варожым збіты,
Згубіўшы рэшткі сіл.
Сляпыя дні, як «месершміты»,
Паўзлі за небасхіл.

У цішыні сваёй магілы
Ён сніў аб небе сны.
І кожны дзень прасілі крылы
Празрыстай вышыні.

І вось прыйшло збавенне. Досыць
Гнісці ў зямлі сырой.
Вось падштурхнуў яго бульдозер
Жалезнаю рукой.

Ён выплываў нібыта з шахты,
У цёплых росаў дым.
І ўсе наўкола людзі шапкі
Здымалі перад ім.

МЕТЭАРЫТЫ

Мы — дзеці прасторы.. Усе мы згарым,
Зляцім на зямлю, бо ў небе нам цесна.
У лесе, у полі, ў балоце сырым
Шукайце сляды пілігрымаў нябесных.

Начною парой здрыгануцца лугі.
Ад яркіх успышак расквеціцца неба.
Шукайце нас, людзі, і куйце плугі,
Не куйце мячоў — яны вам не трэба.

Сейце зярняты, каб жыта ўзышло,
Частуйце дзяцей сваіх пірагамі.
А нас не кладзіце пад музейнае шкло
Хай сіняе неба ззяе над намі.

АКЦЁРЫ ЗА КУЛІСАМІ

Сплывае штучнае і лішняе,
Як лёд зімовы ў ручаях.
Сядзяць акцёры за кулісамі,
Дрыжаць цыгаркі ў іх руках.

О кветка ўдачы, кветка горкая,
Якіх ты варта ім турбот!
А сцэна, як трыбуна гордая,
А сцэна, нібы эшафот.

І трэба, каб тваёй зрабілася
Людская радасць і туга.
Каб сэрца вольнай птушкай білася...
Ідзі, акцёр. Твая чарга!

* * *

Размовы пра вечнасць заводзім,
Аб ёй уздыхаем часцей,
А ўжо за парог выходзіць
Дзяцінства нашых дзяцей.

О веку і тэмпы і рытмы!
Хай хуткасць дзяцей не саб'е.
Знаходзім мы ў іх свае рысы,
Губляючы штосьці ў сабе.

Жыцця не змялее крыніца.
Касцёр абнаўлення гарыць.
Павінны мы ўсе паўтарыцца,
А значыць, сябе патушыць.

Іскрынкаю гаснучы звонкай,
Пакінем ім радасць, не сум.
Хай стануць іх душы скарбонкай
Усіх нашых песень і дум.

* * *

Вугольле спаленых хацін.
І чорны дым. І чорны вецер.
У кожнага свая Хатынь.
І ўсё ж Хатынь адна на свеце.
У кожнага свая Хатынь,—
Хатынь ці ў Віцебску, ці ў Мінску.
Ды ў посвіст куль, у грукат мін
Пайшоў бы я, каб мёртвы сын
Падняўся з Вашых рук, Камінскі.

* * *

Крывая не заменіцца прамой.
Двудушша не схаваецца пад грымам.
Ёсць розніца паміж агнём і дымам,
Паміж высокай праўдай і маной.

Той, хто да славы лезе напралом,
Хто кожны дзень жыве у новай ролі,
Не стане белым лебедзем ніколі,
А вечна будзе брыдкім качанём.

Святлом зары напоўніўшы свой дом,
Устаньце, людзі пільныя, на варту.
І чэрстваcці халоднай кантрабанду
Не пранясе душа з падвойным дном.

САЛАЎІ ВАЕННЫХ ГАДОЎ

На шэры дол сцякала кроў,
І рыхтавала неба кару.
О бессмяротнасць салаўёў
Сярод смяротнага пажару.

Яны спяшаліся спяваць,
Яны сябе не шкадавалі,
Як быццам свет уратаваць
Сваёю песняю жадалі.

Вайна глушыла зрок і слых.
Хто лёг пад куляй, хто пад мінай.
На ўсіх, на мёртвых і жывых,
Хапіла песні салаўінай.

* * *

Ваенны год… Лясы… Блакада…
Адчай і боль… Бінты і кроў…
Грыміць апошняя граната
І ўсё… І ціш з усіх бакоў.

І пахне прыгарэлым хлебам.
І сонца — чорны каравай.
І партызан глядзіць у неба
І шэпча воблаку: «Бывай…»

ПАРТЫЗАНСКАЯ КАША

Хто пра гэта раскажа?
Хіба — зоркі ўгары...
Партызанская каша
У лясным гушчары.

Дым пахучы, салодкі
Тоіць столькі спакус.
Клапатлівыя цёткі
Рассцілаюць абрус.

Прэе каша ў даёнцы
(Чыгуна не прыдбаць),
І чамусьці няёмка
Лыжку першаму браць.

Але дзед барадаты
Торкне хлопца пад бок:
Што задумаўся, браце?
Налягай, галубок.

О хвіліны маўчання!
О лясоў галасы!
І сядзяць партызаны,
Як у лузе касцы.

І вінтоўкі, як косы,
Паляглі ў цішыні.
І здаецца — наўкола
Ні бяды, ні вайны.

І прыходзяць нячутна
У ціхі шум верхавін
Нерэальнасць пакуты,
Нерэальнасць крыві.

Вось дастануць мянташкі.
Пот змахнуць рукавом.
Але строга і важка
Раздаецца: «Пад'ём!»

І ідуць асцярожна
Цераз ноч, да сяла.
Каша, каша, апошняй
Ты для хлопца была.

Будзе ціха і золка.
Звонка грымне затвор...
Як трывожная зорка,
Дагарае касцёр.

* * *

Прайшлі гады ваеннай кананады.
Няўмольны час нікому не спыніць.
На месцы дыслакацыі брыгады
Трапеча ў травах полымя суніц.

Дык не сумуй, бяры у рукі кошык.
Гайда туды, дзе сонца зіхаціць!
У гэты светлы поўдзень чорнай кошкай
Вайна дарогу не перабяжыць.

***

За крокам крок. І дзень за днём.
Усход жыцця. Жыцця змярканне.
Нас паліць стоеным агнём
Вялікай страты прадчуванне.

Дзе той парог апошні, дзе?
Чаму мацнее сум у сэрцы?
Жывём каля магіл людзей
І вечна марым аб бяссмерці,

ВЕТЭРАН

Ідзе раніцой ў агародзе
Па срэбнай расе баразны.
Ў вачах яго зноў узыходзіць
Свінцовае сонца вайны.

Агледзіць цяністы малліннік,
Паправіць збуцвелы паркан,
Бярэ асцярожна, як міну,
Капусты халодны качан.

* * *

Магутны дуб. Духмяны бэз.
Арэшнік, гнуткі, пакручасты.
Мой родны край, твой лёс, як лес
Пад грознаю сякерай часу.

Ты цвіў над рэкамі журбы,
Ты рос пад ветрам злым і рэзкім.
Ва ўсе бакі ляцелі трэскі,
Ды не ламаліся дубы.

Блішчыць раса. Звініць туман.
Стаю маўкліва на узлессі.
...О колькі многа ў вечным лесе
Палян!

СУЗОР'Е АРЛА

Там, дзе вечных туманаў імгла,
Ёсць у небе сузор'е Арла.
Там крыніцы празрыстыя б'юць.
Там арліныя людзі жывуць.

Там шумяць незямныя лясы.
Незямныя гучаць галасы.
Там блакітнае сонца штодзень
Незямны выпускае прамень.

О як лёгка і радасна мне:
Я туды прылятаю у сне.
З поўным сэрцам шчаслівых надзей
Я іду да арліных людзей.

Я іду і усім гавару:
— Дайце з крылаў сваіх па пяру,
Дайце сэрца арлінае мне,
І нідзе мяне лёс не сагне.

Ды маўчаць тыя людзі, маўчаць,
У высокае неба глядзяць.
І з далёкай планеты арлоў
Я ізноў прылятаю дамоў.

Прачынаюся — дождж за акном,
Але радасцю поўніцца дом.
Хай бяда, хай туга, хай імгла —
Ёсць у небе сузор’е Арла.

* * *

Тонкі пах далёкай мяты.
Серабро дзявочых слёз.
Скверык ля ваенкамата,
Лісце жоўтае бяроз.

Ах, хлапчына, смейся, смейся —
Заўтра станеш пад ружжо,
Хоць яшчэ мы не армейцы,
Не цывільныя мы ўжо.

Паімчыць нас поезд хуткі,
Паімчыць у белы свет.
І дзяўчына сіняй хусткай
Памахае мне услед.

Будуць маршы і сакрэты,
Каравулы і пасты,
Будуць плыць, як зоры ў рэках,
З Магілёўшчыны лісты.

Буду бачыць цёмнай ноччу
У далёкай старане,
Як з пяшчотай яе вочы
Пазіраюць на мяне.

А пакуль — не муліць ранец,
Пад нагой дрыжыць перон,
Мокры клён, як навабранец,
Заглядае у вагон.

***

Пішы, паэт, крышы, паэт,
Халодных душ ільдзіны,
Як быццам ты на цэлы свет,
На цэлы век адзіны.

Успыхнуць гнеўныя радкі.
Згараць дачасу вершы.
Вось так згаралі «ястрабкі»
У грозным сорак першым.

Ператвараліся ў нішто
Жалеза і фанера.
Быў бой, і боль, і цяжкі стогн,
І ў перамогу вера.

***

Ёсць бераг чакання зялёны і ціхі
З празрыстым туманам і сонцам гарачым.
Там бачаць шчаслівыя сны парадзіхі,
Дачок сваіх бачаць, сыноў сваіх бачаць.

Ёсць бераг чакання. Туды я вярнуся.
Туды я прыеду з любоўю сваёю...
Як хвораму дрэву, лясы Беларусі
Мне раны залечаць гаючай смалою.

ЧАЛАВЕК СЫШОЎ НА ПАЎСТАНКУ

З доўгай нізкаю абаранкаў,
Падхапіўшы цяжкі чамадан,
Чалавек сышоў на паўстанку
І пакрочыў у сіні туман.

Стылі шпалы. Плылі аблокі.
Шэры дым ляцеў пад адхон.
Шчэ быў вельмі доўга здалёку
Шоргат гумавых ботаў чуцён.

Кім ён быў, чалавек маўклівы,
Да чыйго ён спяшаўся агню?
І якія бярозы і ліпы
У маленстве шумелі яму?

Не даведацца, не сустрэцца
На далёкіх крутых шляхах.
Толькі ціха стукнула сэрца.
Толькі крыкнуў тужлівы птах.

Зноў начных агнёў калыханка.
Зноў вагоны рыпяць, бы драчы.
Чалавек сышоў на паўстанку
І, як зорка, растаў уначы.

***

Узыходзіць сонца, узыходзіць,
На кустах смяецца, на траве.
Раніцы блакітны параходзік
Да далёкай прыстані плыве.

Крыкнуў певень радасна і звонка
На высокай шыфернай страсе,
Хлопчык, перасмешлівы Лявонка,
Бацьку ў поле снеданне нясе.

Над зямлёю курчацца аблокі.
Ён ідзе, не спешвае хады,
І яму да сталасці далёка —
Яшчэ далей, пэўна, да бяды.

Ён павінен выращыць сягоння
Таямніцу неба і зямлі,
Хто ў слупах вуркоча тэлефонных:
Пчолы там вядуцца ці чмялі?

Да слупоў ён вухам прыпадае —
Слухае...
Гудуць на ўсе лады,
У нябачных далях прападаюць
Звонкія тугія правады.

ТЭЛЕФОННАЯ РАЗМОВА З БАЦЬКАМ

«Вас выклікае міжгародняя»,—
Данеслася з канца Зямлі.
І ўсе праблемы міжнародныя
Адразу ўдалеч адплылі.
І ўжо няма бяды ўчарашняе,
І сённяшніх няма трывог.
Я чую: бацька ў трубку кашляе,
Гаворыць мне: «Здароў, сынок».
Ён пра надвор'е мне расказвае,
Пра сад, пра пчол, пра мноства спраў,
І ганарыцца новай лазняю,
Што разам з зяцем збудаваў.
Гаворыць мне, са мною раіцца,
А ў словах — суму ручайкі.
Так, непрыкметныя у раніцу,
Гараць начамі светлякі.
Ну вось і ўсё. Размова скончана.
Кладзе ён трубку на рычаг.
З Ахрэмам, нетаропкім конюхам,
Заверне з пошты у прадмаг.
І там, дзе ў небе зоры гронкамі,
Дзе ліпы шэпчуць давідна,
Яны нальюць у шклянкі звонкія
Халаднаватага віна.

А я, маўклівы, устрывожаны,
Зноў буду марыць многа дзён,
Каб крыкам сумнай птушкі восеньскай
Мяне паклікаў тэлефон.
Скажыце мне — вам не хацелася
Пасля адной з такіх размоў
Хоць праз дажджы, хоць праз мяцеліцы,
Хоць басанож пайсці дамоў?

* * *

Аўтобус. Шум. Вясёлы гоман.
Матор напружана раве.
Гляджу і бачу — дзядзька ў горад
Прывёз дзяды на рукаве.

Ён, пэўна, так сюды спяшаўся,
Меў столькі планаў і надзей,
Што незаўважаным застаўся
Вось гэты самы хітры дзед.

І едзе, радасны і горды,
Сярод сталічнай мітусні
Калючы дзед — зялёны ордэн
Маёй вясковай стараны.

СОСНЫ

Я лесарубам быў і сосны
Валіў бязлітаснай пілой.
Таварыш мой, тапор мой востры,
Прапах жывіцаю лясной.

Мяне ўсе дрэвы не любілі.
Трымцелі дрэвы і у сне,
Бо ім у роднай іх Сібіры
Было прывольна без мяне.

Я летнім днём дамоў прыехаў,
Сцяжыны ў лес мяне вядуць,
У гушчары гуляе рэха.
Я па слядах яго іду.

Я адпускнік. Іду сур'ёзны.
Я гладжу родных дрэў кару.
Ды чую — шэпчуць, шэпчуць сосны
— Цішэй… Цішэй… Ён лесаруб…

І стыне сэрца ў горкай скрусе.
Адразу дзень цямнейшым стаў.
О сосны, сосны Беларусі,
Хто вам пра гэта расказаў?

РОДНАЕ

Калі светлае неба зацягне журбой,
Калі восеньскі вецер у шыбах завые,
Я масты успамінаў спалю за сабой
І паеду дамоў, у бары векавыя.

Прытулюся шчакой да знаёмай сасны.
На яе на адну буду толькі маліцца.
І прапахнуць мае задуменныя сны
І шурпатай карою і цёплай жывіцай.

Пераспелая шышка ўпадзе на зямлю,
Нібы родных лясоў запаветнае слова.
Хто мне скажа — за што я ўсё гэта
люблю,—
Гэты шум, гэты гром, гэты звон верасовы?

Калі возьмуць мяне, як дубок малады,
Павязуць ад лясоў, ад палёў Беларусі,
На чужыне пасадзяць — згару ад нуды.
Ліст зялёны ссушу, прападу, не прымуся.

НАВАГРУДАК

Гэты мох, нібы рэха трывог.
Уздыхае ён сумна і доўга.
Я прыйшоў к табе, замак Міндоўга,
У грымоты суровых дарог.

Ні усмешак, ні плачу, ні слоў.
Толькі вецер над сценамі вые.
Сцены гэтыя — лёсы людскія,
Спрасаваныя прэсам вякоў.

Як разбуджаных гусляў струна,
Тут звініць чалавечае сэрца.
І, як сімвал жыцця і бяссмерця,
Шэры камень свідруе трава.

* * *

Не было ні вершаў, ні сям'і,
Не было зусім-зусім нічога.
А была далёкая дарога.
І ўсю ноч спявалі салаўі.

О як пахла летняю зямлёй!
О як лісце ў небе трапятала!
Ад мясцінаў родных да Урала
Шлях далёкі слаўся прада мной.

І шапталі сосны мне:— Пастой...
Не ідзі адгэтуль на чужыну...
Нас ніколі дзед твой не пакінуў.
Не пакінуў нас і бацька твой.

О турбота соснаў маладых,
Родных пушчаў светлая трывога,
У прадчуванні новае дарогі
Я ішоў, не слухаючы іх.

Зведаў шчасце, зведаў многа бед...
Ды чаму ізноў мяне трывожыць
Тая ноч і той маўклівы вожык,
Што дарогу ў лесе перабег?

* * *

Мае думкі дома і не дома.
Я гляджу на поле, на буслоў.
Правадоў сталёвую саломү
Зноў трывожаць зерні нечых слоў.

Чалавек, каму ты тэлефоніш?
Аднаго хачу я пажадаць:
Каб ты словы, сказаныя сёння,
Заўтра мог таксама ўслых сказаць.

* * *

А мы далёка пойдзем,
Мы песняй свет разбудзім,
Бо нашых жыццяў поўдзень
Яшчэ не хутка будзе.

Пад небам неабдымным,
Пад сонцам і слатою
Усе мы маладыя,
Нібы трава вясною.

Няхай жа сэрца носіць
І радасць і усмешку.
Каса, што нас пакосіць,
Ляжыць яшчэ ў застрэшку.

ПОЎНАЧ

Чумаў чорныя конусы.
Дым над снегам азяблым.
Тут не ходзяць без компасу.
Тут не ходзяць без сябра.

Над сівымі сумётамі
Люлькі зморана курым.
Сваю песню дрымотную
Нам спяваюць каюры.

І далёкія вобразы
Выплываюць з туману…
Ля трывожнага вогнішча
Енчыць бубен шамана.

Ды над сцежкамі нашымі
З-за аблокаў пунсовых
Рэактыўнымі нартамі
Пранясецца паштовы.

Стане шумна і сонечна
Ад ягоных грымотаў.
І каюры вясёлыя
Усміхнуцца пілотам.

"КАЦЮША"

На пляжы, ля цёплага мора,
Дзе дрэмле пад сонцам Каўказ,
Іграе «Кацюшу» звышмодны,
Траскучы, узвінчаны джаз.
Маэстра, вусаты і гнуткі,
Матыўчык сыпнуў з-пад рукі,
І льюцца вясёлыя гукі,
Прывабныя, як шашлыкі.
Пад поглядам гор непарушных
Экстаз музыкантаў трасе.
Ды дзе ж ты, Кацюша, Кацюша,
Якую мы любім усе?
Каб толькі табе пакланіцца,
Праз полымя крочыў салдат.
Не веру, што ў міні-спадніцы
Прыйшла ты на моды парад.
Не веру я і не паверу
Нейлонавай цёзцы тваёй.
...Выходзіць Кацюша на бераг,
Стаіць над туманнай ракой.
І шчырую песню заводзіць,
І ўдалеч трывожна глядзіць...
Дык годзе, маэстра! Годзе!
Трубу ў футарал пакладзі.

* * *

Шыбуем мы шляхамі гладкімі,
Нас дождж і вецер не кране.
А дзесь на ўскраіне Галактыкі
Сумуюць гусі па вясне,
І стыне неба ў ціхім гомане.
І, як аб светлых днях туга,
Гарыць раса з лугоў наднёманскіх
На моцных крылах важака.

* * *

Мы — самай старадаўняй песні адгалоскі,
Суровай і шурпатай, як дубовая кара,
Сярод сляпога свету, пад небам злым і жорсткім
Гучала гэта песня каля шумнага кастра.

Бяздомны летуценнік, рыбак і паляўнічы,
Спяваў яе уголас далёкі продак наш.
Спяваў ён і вучыўся нідзе не падаць ніцма,
Жыць на Зямлі і неба браць на абардаж.

Я часта яго бачу: сядзіць ад смутку чорны.
Усе б зямныя беды ён знішчыў, толькі б мог.
Нібыта сонны леў у цемрадзі пячоры,
У чарапной каробцы варочаецца мозг.

* * *

Цяжэй за ўсё з сабою ваяваць,
Цяжэй за ўсё сябе перамагаць.
Ты — пераможца. Толькі ты і той,
Хто здаўся і прайграў рашучы бой.

Два лагеры, дзве сілы у табе
Сышліся у адчайнай барацьбе.
І ты глядзіш з тугою у вачах,
Хто першы з іх узніме белы сцяг.

Ды вось сціхае спуджаная кроў,
І непатрэбна больш ніякіх слоў.
І промень крыўды неўпрыкметку згас.
...Смяюся я і плачу ў той жа час.

* * *

Агні маланак. Хмар агонія.
І паміж небам і зямлёй
Стаіць дзяўчына на балконе
З высока ўзнятай галавой.

Шалее неба ў чорнай злосці.
І праз дажджу тугую плынь,
Нібыта капітанскі мосцік,
Ляціць балкон удалячынь.

РЫЖАВАЛОСАЯ ДЗЯЎЧЫНА

У непраглядвай завірусе
Цябе прыкмечу я здалёк —
Сярод чарнявых, белых, русых
Ты ўся гарыш, як вугалёк.

Замілавання словы, знаю,
Не часта песцілі твой слых,
Ідзеш па вуліцы, зямная
І непадобная на ўсіх.

І не магу я ўстрымацца,
Твой позірк радасна лаўлю.
Скажы, адкуль ты? Можа з Марса
Ты прыляцела на Зямлю?

Вячэрнім небам вочы поўніш,
Нясеш усё такім, як ёсць:
Адкрытым — сэрца, чыстым — погляд,
Нефарбаванай — прыгажосць.

* * *

Давай паедзем на свабоду
Да птушак, вожыкаў, мядзведзяў.
Не на прыроду — у прыроду
Давай з табою мы паедзем.

Ахвяра разумовай працы,
Я буду сярод дрэў кашлатых
Хадзіць, маўчаць і напаўняцца
Энергіяй, як кандэнсатар.

Мы будзем чуць: спяваюць сокі.
Мы будзем бачыць: спее ранне.
І гэта будуць не ўцёкі —
У свой далёкі дом вяртанне.

Адной дарогай мы прыходзім
Сюды, дзе, светлая, густая,
Стагоддзі — не! — тысячагоддзі
Лясная ціша нас чакае.

* * *

Ты пайшла. І у душы такое
Зазвінела раптам, загуло...
Быццам чалавек пайшоў з пакоя
І забыўся выключыць святло.

І гарыць яно у поўдзень ясны,
Водзіць з промнем сонца карагод,
Зззяе асляпляльна і нязгасна,
Ды незразумела — для каго?

* * *

У зорках, у расе
Ракою ноч бруіцца.
Заснулі людзі ўсе.
І толькі мне не сніцца.

Да раніцы ў цішы,
У светлым задуменні
З бароў сваёй душы
Тралюю слоў бярвенні.

Мне трэба ўзвесці дом
І светлы і высокі,
Каб быў той дом відзён
Сябрам маім здалёку.

Каб град па шыбах сек,
Каб маладзік усходзіў,
Каб добры чалавек
У дом у мой заходзіў.

У зорках, у расе
Ракою ноч бруіцца.
Заснулі людзі ўсе.
І толькі мне не спіцца.

Да раніцы ў цішы,
У светлым задуменні
З бароў сваёй душы
Тралюю слоў бярвенні.

* * *

Да вытокаў вяртаемся мы, да вытокаў,
Да зялёнай зямлі і да зоркі высокай,
Да дрыготкай вады, што звініць пад
вятрамі,
Да густой цішыні над начнымі палямі,
У спакоі дубоў, у журбоце асіны,
У палёце зязюлі, у следзе ласіным,
У задумлівым шэпце бярозы-красуні
Ёсць з душой чалавечай таемная сувязь.
Тут усюды прырода спрадвеку пануе,
Веснім сонцам прырода сябе каранує,
Тут усюды прырода, усюды прырода,
Тут спякота вякоў і вякоў прахалода.
Дзіўным споены зеллем, хаджу, назіраю.
У дрымотным сасонніку дзень дагарае.
Мурашы па галінцы рабіны бязлістай
Паднімаюцца ўгору, нібы альпіністы.

ЛУГАВОЕ

Над зямлёй аблокаў крыгалом.
Б'ецца ў берег звонкая рака.
Пакаціўся дзесьці першы гром,
Як пусты бітон з-пад малака.

Весела красуе сенажаць.
На рацэ рыпіць стары паром.
І дзяўчына, каб прыгожай стаць,
Мые твар бялюткім малаком.

ЛЕТА

Грамоў сярдзітых басам
Ударыў чэрвень гулка.
Гандлююць хлебным квасам
У віцебскіх завулках.

І п’еш ты квас духмяны,
Аддаўшы ўсе манеты.
І хутка будзеш п’янай
Ад сонечнага лета.

О ззянне залатое!
О ціхі звон у сэрцы!
Зрабіўся б я асою,
Што ля цябе віецца.

Ды толькі адмахнешся
І ўдалеч пойдзеш горда.
Ах, хлебны квас, ты нешта
Занадта сёння горкі.

НАЧЛЕГ У СТОЗЕ СЕНА

Як добра спаць сярод лугоў,
У цішыні, у стозе сена.
Даўно за лесам сонца села,
І зоры запалалі зноў.
Як добра пад мігценне зор
Хоць на кароткі міг убачыць:
Кладзе стары дзядок ламачча
У патухаючы касцёр.
Ён сёння зноўку малады.
Пад бляск расы, іржанне коней
Прыходзяць з далечы зялёнай
Яго юначыя гады.
І сіл старому не стае.
Куды ад успамінаў дзецца?
Ён варыць юшку ў вядзерцы,
Пра вочы карыя пяе.
А на яго з другіх планет,
З галактык, мудрых і вячыстых,
Цікаўна, строга, урачыста
Глядзіць загадкавы Сусвет.

* * *

А ён не той, не твой каханы,
Ды толькі што цяпер зрабіць
Пярсцёнак, ім падараваны,
На пальцы золатам гарыць.

А ён не той, не твой каханы.
І стыне неба над табой.
Ты птушкаю акальцаванай
Сядзіш у клетцы залатой.

* * *

О дзіўны свет! Раса, смала...
Вясна наўкол струменіць.
І лямпы дзённага святла
Нам сонца не заменяць.

Грыміць ручай па камянях
І весела гаворыць,
Што не заменяць сэрца нам
Ніякія маторы.

Няхай стагоддзі прашумяць
Не ліхтары, а вочы
Дарогу будуць асвятляць
Нам сярод цёмнай ночы.

Цяплее зрок, вастрэе слых,
І кроў бурліць няспынна.
Зямля, ты частка нас усіх,
І мы твая часцінка.

Чмялі цымбаляць у траве,
Звіняць наўкола восы...
Як першабытны чалавек,
Іду па гліне босы.

ПТУШЫНАЕ ГНЯЗДО

А. Кудраўцу

Я знайшоў птушынае гняздо —
Кволых жыццяў кволае цяпельца.
Як аднойчы згубленую песню,
Я знайшоў птушынае гняздо.
Я хмызняк маўклівы расхінуў
І убачыў у святле зялёным
Дом птушыны, дом безабаронны,
Што дрыготка слухаў цішыню.
І была даверліва-святой
Гэтая яго безабароннасць.
Недзе побач каркалі вароны.
Каршуны кружылі над зямлёй.
Я нікому адрас не скажу.
У гаях яно, ад сонца светлых,
Пасярод Зямлі, у цэнтры Свету,
Там, дзе шолах ветру і дажджу.
Там, дзе ў травах дрэмле зарапад,
Дзе жыве пад небам звонка-сінім
Цішыня, як дзюбы птушанят,
Што вось-вось праточаць шкарлупінне.

* * *

Ліхтары такія цьмяныя.
Град у вокны б'е.
Можа ты мяне падманваеш,
Можа я цябе.

Аж трымціць начная вуліца
Холад... Ветра спеў...
Хай цярпенню сэрцы вучацца
У маўклівых дрэў.

* * *

А прыйдуць лепшыя за нас
І прыгажэйшыя за нас.
У вочы мудрым зорам глянуць
Уладары касмічных трас.

Сплывуць стагоддзі, як плыты,
І пройдуць зорныя дажджы,
З тугой і роспаччу глухою
Сканаюць горныя хрыбты.

А мы застанемся з табой.
Мы станем ветрам і травой.
Мы будзем вечна жыць, як гукі,
Як гукі музыкі зямной.

* * *

Пранёсся дождж з птушыным лямантам
Сярод садоў, маўклівых ніў...
І кроплі, як электралямпачкі,
На кожнай траўцы запаліў.

І ад святла іх незвычайнага
Не зможаш ты адвесці воч,
Пакуль не шчоўкне выключальнікам
Глухая жнівеньская ноч.

* * *

Я знайшоў цябе напрадвесні
Без узнёслых слоў і без сведак.
Так знаходзяць у цёмным лесе
Паляну, поўную кветак.

Так знаходзяць у лузе крыніцу,
Нечакана, раптоўна, удзячна.
І маўчаць перад тым, як напіцца,
Доўга ў вочы яе глядзяцца.

ВОСЕНЬСКІ СШЫТАК

Пастаўце помнік верасню,
Які даўно прайшоў.
Пастаўце помнік верасню
Сярод густых лясоў.

Вазьміце лісце соннае,
І сіні звон вады,
І вецер, і ў сасонніку
Ласіныя сляды.

Вазьміце рэчку, воблака,
Вавёрку на сасне,
Вазьміце цёмнавокую
Дзяўчыну і мяне,—

І вы тады паверыце
У шчырасць гэтых слоў.
І будзе помнік верасню,
Які даўно прайшоў.

*

Калі сляды сплятаюцца
У дзіўны след адзін,

І сэрцы разгараюцца
Пад полымем асін,

Калі вада дрымотная
Звініць аб светлых днях,
Я вольнай птушкай лётаю
Па пушчах і лугах.

Гарыць агонь рабінавы.
Сумуюць жураўлі.
І ты стаіш, адзіная,
Сярод усёй зямлі.

Прамой дарогай верасня
Прыйшла ты да мяне.
І мне сягоння верыцца:
Наш рай — у будане.

*

Я жыў, як птушка ў выраі,
Без шчасця, без святла.
Як мора ледавітае,
Мая душа была.

Не сябраваў я з песнямі,
Глядзеў з тугой наўкол.
І вось каханне першае
Прыйшло, як ледакол.

І вось ільды пакрышаны
Грымучаю вадой.
І я стаю над крыгамі
З абноўленай душой,

І я стаю над вечнасцю,
І гавару ўслых:
— Ты ветлая, ты — светлая,
Ты — лепшая за ўсіх!

*

О дзякуй, месяц верасень,
За той лясны спакой,
Дзе я сустрэўся з вернасцю
І шчырасцю зямной,

За тую зорку дзіўную,
Што азарыла шлях,
За тую птушку дзікую,
Што ціўкала ў кустах.

О дзякуй, месяц верасень,
За сонца у акне.
Хоць можа і не вернецца
Каханне да мяне.

Хоць ты дажджлівы, воблачны,
Ды я з часіны той
Цябе ўяўляю ў вобразе
Дзяўчыны маладой.

РАДАСЦЬ

Ападае лісце жоўтае.
Лес стаіць у ціхім роздуме.
Восень, восень, ты не жорсткая,
Сёння ты, як я, цвярозая.

Што было і што адбудзецца —
Усё маё, да кожнай дробязі.
Я іду па нашай вуліцы,
І на сэрцы цёпла робіцца.

І ляцяць балконы светлыя,
Нібы птушкі, пад аблокамі.
І на самым верхнім весела
Мой кірпаты сын галёкае.

Ён стаіць над самай прорваю
І ад страху не калоціцца,
А са смехам папяровыя
Мне пускае самалёцікі.

і усё — такое чыстае,
Не зайздроснае, не жорсткае.
Льецца звонкі спеў з транзістара.
Ападае лісце жоўтае.

* * *

Шум зімовай пургі.
Холад рэк ледзяны.
І бялеюць снягі,
Як дзіцячыя сны.

Ды каханне жыве
І цвіце, як цвіло.
Як сказаць мне табе
Пра каханне сваё?

Як знайсці той маяк,
Той агонь залаты,
Калі ты — гэта я,
Калі я — гэта ты?

* * *

Прыходзь зімовымі начамі
Праз завірухі злую бель,
І каля ціхага прычалу
Спаткаеш ціхі карабель.

Ён пад свінцова-шэрым небам,
Дзе ўладар адзін — мароз,
Аброс ільдом, дрымотным снегам.
Тугой трывожнаю аброс.

Ён уздыхае ледзьве-ледзьве
Сярод снягоў, сярод трывог
І ён увесь, як хворы лебедзь,
Што ў вырай паляцець не змог.

Халодны вецер заскуголіць,
І сцісне сэрца смутку снег:
Чаму ж заснуў ён на прыколе?
Чаму ж у мора ён не збег?

* * *

Санны след. Імклівы полаз.
Храп каня пад белым небам.
Я люблю глядзець на поле,
Зацярушанае снегам.

Усё здаецца мне, здаецца,
Усё мне мроіцца заўсёды,
Што гарачы конь нясецца
Праз халодныя сумёты.

Ззяе месяц срэбнарогі.
Ткуцца снежныя лагчыны.
І трымціць уздоўж дарогі
Злосны бляск вачэй ваўчыных.

Ліхаманкава, трывожна
У каня бялее грыва.
Адзінокі падарожнік
Азіраецца пужліва.

А ў санях, на сене мяккім,
Спіць хлапчук, шчаслівы самы.
І малому сніцца маці,
Хата з цёплымі блінамі.

КЛЮЧ

Паэма

Словы маці:

Мой сынок,
для людзей прамяністаю зоркай гары.
Ды куды б ні паехаў, куды б па зямлі ні пайшоў—
Ключ ад роднае хаты з сабою ў дарогу бяры,
Не губляй гэты ключ, калі хочаш вярнуцца дамоў.

*

Мне сніўся сон: я плугам стаў.
Гарачым, вострым, светлазвонным.
Які каваль мяне каваў,
Шчэ невядома мне і сёння.

Я ціха плыў у баразне
Сярод каменняў і карэнняў.
І на, жалезнага, мяне
Глядзелі травы у здзіўленні.

Без сонца я у цемры слеп.
Мой шлях нялёгкім быў, нялёгкім.
І баразна была, бы след
На возеры ад хуткай лодкі.

І на мяне з усіх бакоў
Насоўвалася, нібы вечнасць,
Краіна крохкіх каранёў,
Краіна чорных галавешак.

Чаго тут толькі не было —
Плылі насустрач гільзы, кулі,
Гранаты, тоўчанае шкло
З тых вокнаў, што навек заснулі.

І думаў я: о колькі іх,
Зярнят вайны, нямых і чорных.
І я крычаў, крычаў услых:
Каб іх змалоць, не хопіць жорнаў.

Усё пярун тут спапяліў.
Тут балявала смерць па-царску.
Я ў яе царстве плыў і плыў
І пад зямлёй убачыў цацку.

Нібы прамень мінулых дзён,
Нібы шматок марское пены,
Ляжаў, быў толькі мне відзён
Шкляны, блакітны, сумны пеўнік.

Маўчала чорная зямля.
Маўчала спаленае рэха.
І супыніўся плуг. І я
На камень памяці наехаў.

Скрозь скібы, нібы скрозь гады,
Глядзеў я, змораны і ціхі.
Лілеяй з цёмнае вады
Павольна выплыла дзяцінства.

І сон прайшоў. І дзень святлом
Усё наўкол заліў уладна.
Жаданнем бачыць родны дом
Мяне працяла, як маланкай.

Словы маці:

Мой сынок,
усміхайся, шчаслівыя песні спявай,
І з сябрамі сваімі прайдзі скрозь любую бяду.
А забавішся дзе, пад цаглінаю ключ
пашукай—
Я заўсёды яго пад цагліну кладу.

*

Вітаю рэкі і палі.
Вітаю сонечнае ззянне.
Вітаю да сваёй зямлі,
Як да саміх сябе вяртанне.

Не загаіць нічым той сум,
Што кліча нас у край буслiны.
Той сум прыходзіць, як самум
З глухой распаленай пустыні.

І птушкі болей не пяюць.
І не бруяцца болей рэкі.
Лістоту скідвае сваю
Душы знясіленае дрэва.

...І зноў паглядам я абняў
Край самы светлы, самы лепшы,
Быў летні вечар. Цішыня
Паклала рукі мне на плечы.

Быў летні вечар. Родны дом.
Травою пахла. Пахла дымам.
Блакітнай поўняй над сялом
Мне ў вочы глянула Радзіма.

О пустаслоў-касмапаліт,
Цябе я зноў і зноў шкадую.
Табе ніколі не праліць
Слязу сыноўнюю, святую.

Шукай сівых вякоў сляды,
Пішы вучоныя трактаты,
Ды будзеш жыць як крот сляпы,
Калі не маеш роднай хаты.

...Спяшаўся я, як толькі мог.
Не ўбачыў, а душой адчуў я,
Што на дзвярах вісіць замок
І цішу сонную пільнуе.

У цемры сумны жук прагуў.
Гарэлі зоркі над зямлёю.
Цагліну я перавярнуў,
Ды не было ключа пад ёю.

І раптам страшна стала мне:
Што калі я даўно тут лішні?
І ў родным матчыным акне
Ніколі больш святло не блісне?

Што калі смерць сваёй касой
Усё скасіла тут зацята,
І ўжо не хата прада мной,
А толькі прывід роднай хаты?

Ці ноч была наўкол, ці дзень —
З глухой шчымліваю тугою
Я ціха сеў на мокры пень,
Які калісьці быў вярбою.

*

Калісьці тут была вярба —
Пявуння вуліцы вясковай.
З высокім воблакам вяла
Яна бясконцую размову.

Я помню той далёкі час,
Я помню шум яе зялёны,

Я помню: раніцой да нас
Фатограф завітаў з раёна.

Ну як было тут утрываць?
Мы пад яго паглядам строгім
Не ведалі, куды схаваць
Свае парэпаныя ногі.

Я помню: на зыходзе дня,
Пасля цяжкой сялянскай працы,
Збіралася уся радня,
Каб разам сфатаграфавацца.

І першым, нібы капітан
Перад стыхіяю марскою,
Белабароды дзед Сцяпан
Уладкаваўся пад вярбою.

Наўкол дарослыя гулі.
А мы, аж пад страхою хаты,
Паселі дружна у галлі,
Паселі, быццам птушаняты.

У светлы край, за далягляд
Плыло сівых аблокаў веча.
І пстрыкнуў фотаапарат.
І нас усіх увекавечыў.

...У цішыні, у барацьбе,
Пад ветра грознага павевам,
Радзіма, бачу я цябе
Вечназялёным, мудрым дрэвам.

Цябе не зломіць вецер злы.
Дзяды — вось корань твой глыбінны,
Бацькі — надзейныя ствалы,
А мы — бяссонныя галіны.

*

Як белы ветразь, ноч плыла.
Плыла без грукату, без тлуму.
Сцякала з дрэў раса, смала.
А я сядзеў. І думаў, думаў.

...Усім прыходзіць час мудрэць
І разумець душою строгай,
Што ёсць у нас жыццё і смерць —
І больш нічога, больш нічога.

Усім прыходзіць час сталець
І бачыць новымі вачыма
І бохан хлеба на стале
І ў сінім небе сцяга чырвань.

І, крочучы за далягляд,
Павінны помніць мы да скону,

Што ўсё Радзіма нам дала:
І гэты хлеб і сцяг чырвоны.

Яна у нас адна, адна.
І без імя яе на вуснах
Даўно б мы высахлі да дна,
Як рэкі, што не маюць вусця.

Яна наш вечны неспакой.
Ніштo нас з ёю не разлучыць.
Калі ў бядзе балюча ёй,
Павінна быць і нам балюча.

...Вось так я думаў. А наўкол
Свае вянкі сплятала лета.
І ў садзе падалі на дол
Светла-ружовыя ранеты.

І вечных зор плылі агні
На неба сінім цыферблаце.
І ў гэтай светлай цішыні
Пачуў я крокі. Крокі маці.

Словы маці:

Ты сядзіш тут даўно?

Ля парога. Адзін. Без святла.
І нікога няма. І на хаце — маўклівы замок.
А я ў Вольгі была. На радзінах у Вольгі была.
Надта ж добры ў яе нарадзіўся сынок.

*

Жыццё! Няхай жыве жыццё!
Шчэ міг назад усё маўчала,
Як перасохлае трысцё,
Як хваля ноччу ля прычала.

Але раздаўся раптам крык,
Шчаслівы і звонкагалосы.
Вось так, адкрыўшы мацярык,
Крычаць ад радасці матросы.

...Расці, зямляк! Гарыць усход.
Вось-вось зазвоніць сонца бубен.
Ты маладзей на трыццаць год.
Я веру: ты шчаслівым будзеш.

І для цябе я ў гэты час,
У час твайго світання добры,
Другі геалагічны пласт,
Другі, далёкі, непадобны.

Ты ўбачыш мудрых зор святло,
Пачуеш голас іх спрадвечны,
Што не пад сілу мне было,
Ты возьмеш з лёгкасцю на плечы.

Але ніколі часу, тлу
Не падзяліць нас — цвёрда знаю.

Яднае вас вось гэты ключ,
Якім я дзверы адчыняю.

Яднае нас вось гэты ключ
Ад роднай хаты, дзе раслі мы.
Яднае нас вось гэты ключ
Ад сэрца маці, ад Радзімы.

З М Е С Т

Дайнека Л.

Бераг чакання. Вершы. Мн., «Беларусь», 1972.
88 с. 5000 экз. 19 к.

«Бераг чакання» — другая паэтычная кніга Леаніда Дайнекі. У яе ўключаны вершы аб працоўных буднях нашага сучасніка, аб шчырай любві да Радзімы, да роднай зямлі.

7-4-3 Бел2

133-72 Д 14

На белорусском языке

Леонид Мартынович Дайнеко

БЕРЕГ ОЖИДАНИЯ

Издательство «Беларусь» Государственного комитета Совета Министров Белорусской ССР по печати. Минск, Ленинский проспект, 79

Рэдактар А. Масарэнка. Мастак А. Шэвераў. Мастацкі рэдактар І. Славянін. Тэхнічны рэдактар Т. Сокал. Карэктар І. Мешчанінава.

АТ 07003. Здадзена ў набор 24/IX 1971 г. Падп. да друку 3/I 1972 г. Тыраж 5000 экз. Фармат 60X $84^1/_{32}$. Папера друк. № 1. Ум. друк. арк. 2,55. Уч.-выд. арк. 1,87. Зак. 1451. Цана 19 кап.

Друкарня «Чырвоны друкар» Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў Беларускай ССР па друку. Мінск, зав. Калініна, 12.